

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему «Організація та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту на суб'єктах господарювання»

слухача з короткострокового підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту категорія «Завідувачі (заступники завідувачів) міських курсів, завідувачі навчально-консультаційних пунктів, начальники циклів практичної підготовки, майстри виробничого навчання навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту»

старшого майстра виробничого навчання циклу практичної підготовки обласних та міста Івано-Франківська курсів удосконалення керівних кадрів навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Івано-Франківської області Куриловича Володимира Петровича

Перевірив: _____

(посада, вчений ступінь (звання), прізвище, ініціали)

_____
_____

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Організація та проведення комплексного об'єктового навчання.....	5
2. Організація та проведення комплексного об'єктового тренування.....	17
3. Організація та проведення спеціального об'єктового тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.....	24
4. Організація та проведення протипожежного тренування.....	31
5. Організація та проведення протиаварійного тренування і навчальних тривог.....	35
Висновки та пропозиції.....	39
Список використаних джерел.....	41

ВСТУП

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту є формою практичної підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що визначає в цілому готовність підприємств, установ та організацій до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту проводяться у робочий час за рахунок коштів роботодавця та залежно від складу учасників поділяються на:

- комплексні об'єктові навчання;
- комплексні об'єктові тренування;
- об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту;
- протипожежні тренування;
- протиаварійні об'єктові тренування і навчальні тривоги.

Питання організації, підготовки і проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту на суб'єктах господарювання потребують відповідних знань, вмінь і практичних навичок керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Тому керівний склад суб'єктів господарювання та особи, які очолюють штаби керівництва спеціальними об'єктовими навчаннями, тренуваннями з питань цивільного захисту повинні вміти організовувати їх підготовку і проведення, відпрацьовувати необхідну документацію, знати методику та особливості їх проведення у відповідності до вимог нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування за своїм призначенням можуть бути плановими, експериментальними та показовими.

Перед початком кожного навчання, тренування обов'язково проводиться з його учасниками інструктаж щодо дотримання ними правил безпеки.

Керівниками підприємств, установ, організацій щороку (не пізніше листопада місяця поточного року) затверджуються графіки проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту після попереднього погодження із структурним підрозділом з питань надзвичайних ситуацій виконавчого органу міської ради, районної державної адміністрації та територіальним органом ДСНС України.

На підставі цих графіків працівниками міських, районних підрозділів територіального органу ДСНС в області, із залученням працівників навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області, розробляються плани-графіки проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях, які затверджуються виконавчими органами міських рад, районними державними адміністраціями.

Територіальні органи ДСНС України здійснюють методичне керівництво і контроль за періодичністю проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту та ведуть їх облік.

Працівники навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області забезпечують методичний супровід підприємств, установ, організацій, що проводять спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ОБ'ЄКТОВОГО НАВЧАННЯ

Комплексні об'єктові навчання (далі - КОН) є вищою формою практичної підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що визначає в цілому готовність підприємств, установ та організацій до виконання заходів цивільного захисту у мирний час та особливий період.

Комплексні об'єктові навчання проводяться підприємствами, установами та організаціями з чисельністю працюючих 50 осіб і більше один раз на три роки тривалістю до двох діб з метою комплексного відпрацювання їх учасниками алгоритмів дій з організації та здійснення заходів, передбачених планами реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

1.1. Підготовка комплексного об'єктового навчання

КОН проводяться на завершальному етапі трирічного періоду об'єктової підготовки з цивільного захисту після того, як працівники оволодіють у повному обсязі теоретичним матеріалом відповідних програм підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

У перший рік всі працівники, включаючи працівників, які входять до складу об'єктових спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту проходять навчання за програмою загальної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях та приймають участь у протипожежному тренуванні. З особовим складом спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту проводяться роздільні спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

На другий рік працівники, які не входять до складу об'єктових спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту проходять навчання за

програмою загальної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях та приймають участь у протипожежному тренуванні. Особовий склад спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту проходять навчання за програмою спеціальної підготовки і з ними проводиться спільне спеціальне об'єктове тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

Керівники підприємств, установ, організацій та особи, які очолюють штаби керівництва КОН, керівний склад та фахівці, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту до початку проведення навчання зобов'язані пройти функціональне навчання в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області.

Для підготовки і проведення КОН, не пізніше ніж за 45 днів до його проведення, видається наказ керівника підприємства, установи, організації.

До проведення комплексного об'єктового навчання залучаються:

- об'єктова комісія з питань надзвичайних ситуацій;
- об'єктові евакуаційні органи;
- штатний або позаштатний підрозділ (особа) з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації;
- особи, на яких у разі виникнення надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та працівників штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації об'єктового рівня;
- об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту;
- чергова (диспетчерська) служба (у разі утворення);
- до третини об'єктових формувань цивільного захисту;
- об'єктова добровільна пожежна дружина (команда);
- об'єктова аварійно-рятувальна служба (у разі утворення);
- працівники підприємства, установи, організації, яких планується залучити до проведення практичних заходів.

Керівником КОН є керівник підприємства, установи, організації. До складу керівництва КОН також входять заступники, помічники керівника КОН, начальник штабу керівництва КОН.

Керівник навчання несе повну відповідальність за підготовку та якісне проведення навчання.

Керівник навчання зобов'язаний:

- визначити та уточнити вихідні дані для навчання, навчальну мету для різних категорій учасників навчання, етапи, навчальні питання, час проведення навчання та його тривалість;

- установити кількість техніки, що залучається на навчання, вибрати місця (ділянки) відпрацювання практичних заходів, та організувати їх підготовку;

- особисто брати участь і керувати розробленням основних документів щодо організації та проведення навчання;

- визначити склад керівництва, посередників, підготувати їх до проведення навчання, розглянути та затвердити часткові плани своїх заступників, помічників і посередників;

- організувати (при необхідності) рекогносцировку району (місць) проведення практичних заходів КОН (уточнити тактичну обстановку, хід здійснення підготовки району (місць) навчання, а також необхідних сил, засобів та термінів проведення практичних заходів КОН);

- організувати безпосередню підготовку органів управління та сил до навчання і огляд їх готовності;

- забезпечити дотримання встановлених заходів безпеки під час навчання;

- вивчати роботу органів управління і сил, що залучені до навчання, навчати їх порядку організації управління, взаємодії та всебічного забезпечення;

- особисто, або через заступників і штаб керівництва навчання здійснювати контроль за своєчасністю та правильністю дій учасників навчання,

аналізувати зміст рішень, що приймають учасники навчання, та розпоряджень, які вони віддають;

- забезпечити організоване повернення учасників навчання до місць постійної дислокації;

- після закінчення навчання на підставі особистих спостережень, доповідей керівництва, посередників здійснити аналіз та дати оцінку дій тих, хто навчався, провести розбір навчання, поставити завдання для усунення недоліків.

Штаб керівництва КОН створюється як тимчасовий орган для забезпечення розробки документів з проведення КОН, підготовки навчально-матеріальної бази, пунктів управління, робочих місць тих, хто навчається, засобів зв'язку та оповіщення, організаційно-методичного керівництва навчанням та управління силами цивільного захисту, які беруть в ньому участь.

Чисельність працівників штабу керівництва навчанням визначається керівником КОН і залежить від обсягу завдань, що вирішуються під час його підготовки і проведення. Доцільно, щоб функції штабу керівництва КОН виконував штаб з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій підприємства, установи, організації.

Начальник штабу керівництва КОН зобов'язаний:

- організувати роботу штабу керівництва та керувати нею;
- узгодити роботу заступників, помічників керівника навчання;
- розробляти за вказівкою керівника навчання документи з організації та проведення навчання;

- організувати та контролювати підготовку керівництва КОН, посередників, учасників навчання, а також району (місць) проведення КОН;

- знати обстановку та бути готовим доповісти керівнику КОН висновки та свої пропозиції щодо дій органів управління і підрозділів;

- контролювати своєчасне подання заступниками, помічниками керівника КОН та посередниками матеріалу для розбору навчання та визначення стану

готовності підприємства, установи, організації до вирішення завдань цивільного захисту;

- готувати матеріали загального розбору навчання, провести, у разі необхідності, частковий розбір з органами управління цивільного захисту, які навчалися.

На штаб керівництва навчання покладається:

- розроблення документів з підготовки та проведення КОН;
- організація підготовки керівництва, посередників, органів управління цивільного захисту, що залучаються до навчання;

- підготовка району (місць) проведення КОН та пунктів управління, організація зв'язку, безпечного пересування техніки, що залучається до навчання;

- організація спільної роботи керівників та підрозділів, органів управління, а також надання допомоги в організації взаємодії з органами управління та силами, що залучаються до навчання;

- підготовка пропозицій керівнику КОН з найбільш доцільного використання підрозділів при виконанні поставлених завдань та здійснення контролю за їх виконанням, а також дотриманням заходів безпеки;

- організація і контроль за поверненням підрозділів у місця постійної дислокації;

- узагальнення результатів проведення КОН;

- підготовка і організація розбору КОН;

- узагальнення передового досвіду дій та впровадження його у практику підготовки органів управління та сил цивільного захисту.

Посередники при тих, хто навчається є представниками керівника КОН, які надають допомогу керівникові у проведенні КОН, а також здійснюють контроль за діями тих, хто навчається та дотриманням ними заходів безпеки.

Посередники, як правило, призначаються при органах управління та силах цивільного захисту, що залучаються до навчання, підпорядковуються керівнику навчання та начальнику штабу керівництва навчання.

Посередники призначаються з числа найбільш підготовлених посадових осіб, які, як правило, не залучаються до навчання в якості його учасників. При цьому слід враховувати, що посередники повинні бути старшими чи рівними за посадою по відношенню до відповідних посадових осіб, які навчаються.

Посередником при керівникові навчання (який підписує звіт про проведення навчання) може бути працівник територіального органу ДСНС в області, структурного підрозділу з питань цивільного захисту органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, департаменту (управління), територіального підрозділу центрального органу виконавчої влади у підпорядкуванні яких знаходиться суб'єкт господарювання.

Для забезпечення успішного проведення КОН на спеціально організованих керівником підприємства, установи, організації інструктивно-методичних заняттях, що проводяться працівниками (майстрами виробничого навчання) навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області, здійснюється підготовка керівництва КОН.

Під час таких занять, що проводяться безпосередньо на підприємстві, в установі, організації, заступниками (помічниками) керівника навчання, персоналом штабу керівництва відпрацьовуються документи з проведення навчання.

З посередниками та працівниками, які на час навчання призначаються керівниками на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт та/або залучаються до проведення таких заходів і робіт, проводяться інструктажі.

Оцінка готовності (допуск) персоналу до проведення КОН здійснюється комісією підприємства, установи, організації, яку очолює голова комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємства, установи, організації. До складу комісії включаються посадові особи, які виконують обов'язки, пов'язані із забезпеченням цивільного захисту, пожежної безпеки та охорони праці, а також представник відповідного територіального органу ДСНС України.

Під час допуску проводиться:

- перевірка документів та особиста підготовка заступників, помічників керівника КОН та керівника штабу керівництва КОН;
- вибіркова перевірка знань з питань цивільного захисту в обсязі програм підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях;
- перевірка знання заходів безпеки працівників, які залучаються до відпрацювання практичних питань з навчання;
- огляд з визначенням ступеня готовності спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та навчально-виробничої бази до навчання.

Формування цивільного захисту виводяться на навчання повністю укомплектованими особовим складом, технікою, засобами малої механізації, приладами, інструментами, засобами індивідуального захисту, первинними засобами пожежогасіння та іншим табельним майном.

За результатами роботи комісія складає акт, що затверджується керівником підприємства, установи, організації.

1.2. Розробка документації з підготовки і проведення комплексного об'єктового навчання

Для забезпечення проведення навчання штабом керівництва КОН розробляються документи з його підготовки та проведення.

1.2.1. Наказ на підготовку і проведення комплексного об'єктового навчання

Не пізніше ніж за 45 днів до його проведення, керівником підприємства, установи, організації видається наказ, яким визначаються вихідні дані:

- тема, навчальні цілі, строк та місце проведення КОН;
- призначається керівництво КОН;
- визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них, порядок їх підготовки і допуску до навчання;
- строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці;

- матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення КОН.

1.2.2. План проведення комплексного об'єктового навчання

План затверджується керівником підприємства, установи, організації і погоджується з територіальним органом ДСНС України.

План проведення є основним документом, який визначає хід навчання, послідовність відпрацювання навчальних питань. Він розробляється текстуально з такими додатками:

- план об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки та переліком засобів імітації;
- план проведення практичних заходів;
- план нарощування обстановки з переліком ввідних;
- план імітації;
- схема розгортання сил і засобів у місцях (ділянках) відпрацювання практичних заходів та їх зміст;
- таблиць термінових донесень за навчанням.

Проведення навчання планується за етапами, кількість і зміст яких залежать від навчальних цілей і масштабів. Кожен етап має включати питання, що повністю охоплюють певний період дій.

1.3. Проведення комплексного об'єктового навчання

КОН проводяться на навчально-виробничій базі підприємства, установи, організації, що включає територію підприємства, установи або організації з виробничими будівлями, спорудами, різного роду комунікаціями, а також спеціально створеними навчальними місцями з урахуванням специфіки діяльності та особливостей територіального розміщення.

Характер та особливості кожного КОН залежать від економічних, фізико-географічних, та інших особливостей розташування підприємств, установ, організацій, імовірності виникнення та прогнозованих наслідків аварій,

катастроф та стихійного лиха, наявності можливостей (необхідних сил та засобів) для здійснення заходів цивільного захисту, як у мирний час так і у особливий період.

На КОН повинна створюватись обстановка максимально наближена до надзвичайних ситуацій, що виникали чи мають високу вірогідність виникнення за місцем розташування підприємств, установ, організацій, та яка вимагає від керівного складу і фахівців прийняття самостійних обґрунтованих рішень. Крім цього, повинні створюватися максимально складні умови для організації управління.

Проведення навчання планується за етапами, кількість і зміст яких залежать від навчальних цілей і масштабів. Кожен етап має включати питання, що повністю охоплюють певний період дій.

На першому етапі навчання, зазвичай, відпрацьовуються питання приведення органів управління та сил цивільного захисту у різні режими функціонування, проводиться оповіщення та збір керівного складу та фахівців, здійснюється збір даних обстановки, що склалася, їх оцінка та аналіз, постановка завдань підлеглим органам управління та силам, перевіряються питання функціональної готовності до дій за призначенням формувань, які залучаються до навчання.

На другому етапі, як правило, відпрацьовуються питання управління підпорядкованими силами та засобами при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, виконання заходів цивільного захисту, виконуються практичні заходи щодо захисту працюючого персоналу.

На великих підприємствах навчання проводяться по виробництвах, групах цехів.

Під час навчання виконуються практичні заходи, що дають змогу перевірити:

- реальність плану реагування на надзвичайні ситуації, плану цивільного захисту на особливий період та плану локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки;

- визначити рівень готовності до вирішення завдань цивільного захисту керівного складу і фахівців підприємства, установи, організації;
- забезпечити взаємодію між об'єктовими спеціалізованими службами, формуваннями та органами управління ними;
- відпрацювати практичні дії персоналу, застосовуючи засоби захисту, в різних режимах функціонування.

Практичні заходи навчання проводяться з імітацією руйнувань, пожеж, вибухів, зон затоплення і зараження, задимлення, аварій на трубопроводах і ємностях, ступінь якої залежить від навчальних цілей, особливостей підприємства, установи, організації, характеру місцевості і наявності імітаційних засобів. Окремі елементи доповнюються засобами позначення: знаками, покажчиками, прапорцями, пояснювальними написами.

Посередникам категорично забороняється втручатися у дії учасників навчання, крім випадків, що ведуть до порушення техніки безпеки, зриву розіграшу дій, можуть призвести до матеріальних збитків та порушення екології в районі проведення навчання.

1.4. Узагальнення підсумків комплексного об'єктового навчання

Заступники, помічники керівника КОН, посередники на основі постійного і всебічного вивчення роботи та дій учасників навчання готують матеріали для загального розбору у вигляді коротких висновків, пропозицій і в установлені керівником навчання строки подають їх до штабу керівництва навчанням або керівнику КОН.

При проведенні розбору керівником КОН здійснюється аналіз та дається оцінка дій тих, хто навчався, з наведенням фактів і цифрових показників, здійснюється постановка завдань для усунення недоліків.

Підсумки КОН обговорюються на розширеному засіданні об'єктової комісії з питань надзвичайних ситуацій. Рішення комісії оформляється відповідним протоколом. На підставі рішення комісії керівником підприємства,

установи, організації видається наказ про стан готовності підприємства, установи, організації до вирішення завдань цивільного захисту.

У разі необхідності вносяться уточнення та зміни до плану реагування на надзвичайні ситуації, плану цивільного захисту на особливий період та плану локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки.

За результатами проведеного КОН, не пізніше 10 днів з часу його закінчення, складається звіт, що підписується керівником підприємства, установи, організації і подається до структурного підрозділу з питань НС місцевого органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування) та територіального органу ДСНС України.

1.5. Схема організації керівництва комплексного об'єктового навчання наводиться на рисунку

Рис 1.5. «Схема організації керівництва комплексного об'єктового навчання»

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ОБ'ЄКТОВОГО ТРЕНУВАННЯ

Комплексне об'єктове тренування (далі КОТ) проводиться щороку замість комплексного об'єктового навчання у вищих навчальних закладах, а також на підприємствах, в установах, організаціях з чисельністю працюючих менше 50 осіб тривалістю до 8 годин з метою комплексного відпрацювання заходів, передбачених інструкціями щодо дій персоналу у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій (у вищих навчальних закладах, де працює більше 50 осіб - планом реагування на надзвичайні ситуації).

Тренування з учасниками навчально-виховного процесу щодо надзвичайних ситуацій та дій при виникненні пожеж у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах проводяться як Тиждень безпеки дитини та День цивільного захисту.

2.1. Підготовка комплексного об'єктового тренування

Керівником КОТ є керівник вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації, який особисто здійснює підготовку та проведення КОТ. Для підготовки і проведення КОТ, не пізніше ніж за 45 днів до його проведення, видається наказ керівника вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації.

Для підготовки КОТ та контролю за діями тих, хто навчається, призначається штаб керівництва тренуванням.

До проведення комплексного об'єктового тренування залучаються:

- об'єктова комісія з питань надзвичайних ситуацій;
- призначена особа, що виконує функції щодо планування, підготовки та проведення евакуаційних заходів (у вищих навчальних закладах, де працює більше 50 осіб - об'єктові евакуаційні органи);
- призначена посадова особа з питань цивільного захисту;

- особи, на яких у разі виникнення надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та працівників штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації об'єктового рівня;

- всі працівники вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації.

До проведення комплексного об'єктового тренування у вищих навчальних закладах, які віднесені до відповідної категорії цивільного захисту та продовжують свою діяльність в особливий період, залучаються створені ними спеціалізовані служби та формування цивільного захисту.

Залучення студентів, учнів та дітей до відпрацювання навчальних питань, які потребують їх участі (заповнення захисної споруди, евакуація тощо), проводиться у найбільш зручний для навчального закладу час.

Підготовчий період комплексного об'єктового тренування включає:

- проходження керівником навчального закладу, підприємства, установи, організації відповідного навчання в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області, у тому числі з питань пожежної безпеки;

- проведення комісією вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації, яку очолюють їх керівники і до складу якої включається представник відповідного територіального органу ДСНС України, попереднього контролю знань і умінь тих, хто навчається, за програмою загальної підготовки;

- відпрацювання планувальних документів КОТ здійснюється у порядку, визначеному для комплексного об'єктового навчання.

Для забезпечення успішного проведення КОТ на спеціально організованих керівником вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації інструктивно-методичних заняттях, що проводяться працівниками навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки

життєдіяльності області (майстрами виробничого навчання), здійснюється підготовка керівництва КОТ.

Під час таких занять, що проводяться безпосередньо на базі вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації, заступниками (помічниками) керівника КОТ, персоналом штабу керівництва відпрацьовуються документи з проведення тренування.

З посередниками та працівниками, які на час тренування призначаються керівниками на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт та/або залучаються до проведення таких заходів і робіт, проводяться інструктажі.

2.2. Розробка документації з підготовки і проведення комплексного об'єктового тренування

Для забезпечення проведення тренування штабом керівництва КОТ розробляються документи з його підготовки та проведення.

2.2.1. Наказ на підготовку і проведення комплексного об'єктового тренування

Не пізніше ніж за 45 днів до його проведення керівником вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації видається наказ, яким визначаються вихідні дані:

- тема, навчальні цілі, строк та місце проведення КОТ;
- призначається керівництво КОТ;
- визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них, порядок їх підготовки і допуску до навчання;
- строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці;
- матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення КОТ.

2.2.2. План проведення комплексного об'єктового тренування

План проведення комплексного об'єктового тренування вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації погоджується з територіальним органом ДСНС України та затверджується керівником вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації.

План проведення є основним документом, який визначає хід навчання, послідовність відпрацювання навчальних питань. Він розробляється текстуально з такими додатками:

- план об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки та переліком засобів імітації;
- план проведення практичних заходів;
- план нарощування обстановки з переліком ввідних;
- план імітації;
- таблиць термінових донесень за тренуванням.

Проведення навчання планується за етапами, кількість і зміст яких залежать від навчальних цілей і масштабів. Кожен етап має включати питання, що повністю охоплюють певний період дій.

План проведення Тижня безпеки дитини та Дня цивільного захисту погоджується з територіальним органом управління освітою та затверджується керівником навчального закладу. Зведений план-графік проведення цих заходів надсилається органом управління освітою до територіального органу ДСНС України.

2.3. Проведення комплексного об'єктового тренування

КОТ проводяться на навчально-виробничій базі вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації, що включає його територію з навчальними та виробничими будівлями, спорудами, різного роду комунікаціями, а також спеціально створені навчальні місця з урахуванням специфіки діяльності та особливостей територіального розміщення.

Під час КОТ виконуються практичні заходи, що дають змогу перевірити:

- реальність інструкцій щодо дій персоналу у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій (у вищих навчальних закладах де працює більше 50 осіб - плану реагування на надзвичайні ситуації);

- визначити рівень готовності до вирішення завдань цивільного захисту керівного складу і фахівців вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації (у вищих навчальних закладах, які віднесені до відповідної категорії цивільного захисту та продовжують свою діяльність в особливий період, готовність спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту до виконання своїх завдань за призначенням);

- відпрацювати практичні дії персоналу у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, застосовуючи засоби захисту.

Практичні заходи КОТ проводяться з імітацією руйнувань, пожеж, вибухів, зон затоплення і зараження, задимлення, ступінь якої залежить від навчальних цілей, особливостей вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації, характеру місцевості і наявності імітаційних засобів. Окремі елементи доповнюються засобами позначення: знаками, покажчиками, прапорцями, пояснювальними написами.

Під час проведення комплексного об'єктового тренування, Дня цивільного захисту та Тижня безпеки дитини обов'язково проводити навчальні тренування щодо дій працівників, учасників навчально-виховного процесу при виникненні пожежі та тренування з евакуації людей.

Тренування у навчальних закладах проводяться без припинення навчально-виховного процесу.

2.4. Узагальнення підсумків комплексного об'єктового тренування

Заступники, помічники керівника КОТ, посередники на основі постійного і всебічного вивчення роботи та дій учасників тренування готують матеріали для загального розбору у вигляді коротких висновків, пропозицій і в

установлені керівником тренування строки подають їх до штабу керівництва тренуванням або керівнику КОТ.

При проведенні розбору керівником КОТ здійснюється аналіз та дається оцінка дій тих, хто навчався, здійснюється постановка завдань для усунення недоліків.

Підсумки КОТ обговорюються на розширеному засіданні об'єктової комісії з питань надзвичайних ситуацій. Рішення комісії оформляється відповідним протоколом. На підставі рішення комісії керівником вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації видається наказ про стан його готовності до вирішення завдань цивільного захисту.

У разі необхідності в установленому порядку вносяться уточнення та зміни до відповідних інструкцій щодо дій персоналу у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій (у вищих навчальних закладах, де працює більше 50 осіб - плану реагування на надзвичайні ситуації, а у вищих навчальних закладах, які віднесені до відповідної категорії цивільного захисту та продовжують свою діяльність в особливий період – плану цивільного захисту на особливий період).

За результатами проведеного КОТ не пізніше 10 днів з часу його закінчення складається звіт, що підписується керівником вищого навчального закладу, підприємства, установи, організації і подається до структурного підрозділу з питань НС місцевого органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування) та територіального органу ДСНС України.

Звіт про проведення Тижня безпеки дитини та Дня цивільного захисту затверджується керівником навчального закладу та подається у територіальний орган управління освітою.

2.5. Схема організації керівництва комплексного об'єктового тренування наводиться на рисунку

Рис 2.5. «Схема організації керівництва комплексного об'єктового тренування»

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТОВОГО ТРЕНУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СЛУЖБ І ФОРМУВАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту проводяться з метою набуття працівниками, які входять до їх складу, навичок з виконання спеціальних робіт і заходів за умов надзвичайних ситуацій, пожеж, формування їх здатності до колективних дій, а також перевірки в цілому готовності спеціалізованих служб і формувань, добровільних пожежних дружин (команд) до дій за призначенням.

Спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту (далі - тренування) плануються і проводяться підприємствами, установами, організаціями щороку, крім років, коли на підприємствах, в установах і організаціях проводяться комплексні об'єктові навчання.

Спеціальні об'єктові тренування зі спеціалізованими службами і формуваннями цивільного захисту для досягнення злагодженості у діях можуть проводитись як роздільні так і спільні (одночасно зі всіма працівниками, які входять до складу декількох спеціалізованих служб і формувань).

3.1. Підготовка спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту

Керівниками роздільних тренувань спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту є керівники цих служб, формувань.

Керівником спільного тренування призначається особа, на яку у разі надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. Функції штабу керівництва тренуванням покладаються на призначений ним штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Кожному тренуванню передуює вивчення тими, хто навчається, відповідних тем програми спеціальної підготовки працівників, які входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

3.2. Розробка документації з підготовки і проведення спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту

Не пізніше ніж за 45 днів до проведення спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту керівником підприємства, установи, організації видається наказ, яким визначаються вихідні дані:

- тема, навчальна мета, строк та місце проведення тренування;
- призначається особа, яка здійснює загальне керівництво тренуванням;
- визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них;
- строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці;
- матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення тренувань.

Для підготовки і проведення роздільного тренування його керівником розробляється план-календар тренування, що погоджується зі штатним (позаштатним) працівником з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації і затверджується головою об'єктової комісії з питань надзвичайних ситуацій. План-календар визначає загальну послідовність проведення тренування. До нього додаються тактичні завдання спеціалізованим службам, формуванням цивільного захисту зі схемою практичного виконання робіт.

Для підготовки і проведення спільного тренування його керівником розробляється план проведення тренування, який затверджується керівником підприємства, установи, організації. До нього додаються завдання

спеціалізованим службам, формуванням цивільного захисту зі схемою практичного виконання робіт.

3.3. Проведення спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту

Спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту сприяють всебічній підготовці підприємств, установ, організацій до підготовки і проведення комплексних об'єктових навчань.

У перший рік рекомендується проводити роздільні тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, на яких кожна спеціалізована служба, формування цивільного захисту відпрацьовує виконання спеціальних робіт і заходів у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, що дає можливість визначити їх готовність до дій за призначенням.

Під час тренування відпрацьовуються навчальні вправи щодо прийомів і способів дій за призначенням, нормативи із застосування засобів цивільного захисту, а також здійснюється практичне виконання робіт.

На другий рік, що передує проведенню комплексного об'єктового навчання, зі спеціалізованими службами і формуваннями цивільного захисту можуть проводитись спільні тренування (одночасно зі всіма працівниками, які входять до складу декількох спеціалізованих служб і формувань). Мета спільного тренування - досягнення злагодженості у діях спеціалізованих служб та формувань, їх здатності до колективних дій, а також перевірки в цілому готовності спеціалізованих служб і формувань до дій за призначенням.

Спільні тренування проводяться на пунктах управління підприємств, установ, організацій, обладнаних засобами управління і зв'язку, та на місцевості на фоні змодельованої обстановки, яка безперервно розвивається.

Для практичного навчання спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту використовуються власна навчально-виробнича база, навчальне містечко або спеціально обладнані суб'єктом господарювання

натурні ділянки із застосуванням засобів імітації. Засоби імітації підготовлюються завчасно із відходів будівництва, інших матеріалів та доповнюються позначеннями: знаками, покажчиками, прапорцями, пояснювальними написами.

На початку тренування керівники спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту приводять служби та формування у готовність до дій за призначенням, перевіряється укомплектованість особовим складом, технікою і табельним майном. Уточнюються тактичні завдання, здійснюється управління спеціалізованими службами і формуваннями під час висування до місць та ділянок (об'єктів) проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, забезпечують комплексне застосування техніки і механізмів, своєчасна зміна підрозділів на ділянках виконання робіт, збір, узагальнення і подання розвідданих та інших відомостей до таблицю термінових донесень.

Під час відпрацювання практичних заходів з надання домедичної допомоги в якості умовно постраждалих виступають статисти, виготовлюються манекени, для позначення умовних постраждалих використовуються імітаційні талони.

Після відпрацювання усіх навчальних питань перевіряється стан спеціальної техніки, майна, засобів зв'язку, засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної і хімічної розвідки та дозиметричного контролю, які були задіяні на тренуванні.

Готуються матеріали до розбору спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

3.4. Узагальнення підсумків спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту

При проведенні розбору керівником тренування здійснюється аналіз та дається оцінка дій тих, хто навчався, здійснюється постановка завдань для усунення виявлених недоліків.

У разі необхідності до відповідних планів приведення у готовність, спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, плану реагування на надзвичайні ситуації, плану цивільного захисту на особливий період вносяться уточнення та зміни.

Результати спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту щодо дій за призначенням, а також індивідуальні оцінки працівників, що входять до їх складу, заносяться до журналу обліку підготовки спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

3.5. Схема організації керівництва спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту наводиться на рисунку

Рис 3.5.1. «Схема організації керівництва роздільних спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту»

Рис 3.5.2. «Схема організації керівництва спільного спеціального об'єктового тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту»

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРОТИПОЖЕЖНОГО ТРЕНУВАННЯ

Протипожежні тренування проводяться з метою відпрацювання практичних навиків персоналом підприємств, установ, організацій з організації гасіння пожежі на початковому етапі із застосуванням первинних засобів пожежогасіння, надання домедичної допомоги потерпілим та проведення евакуації при пожежі, взаємодії з пожежно-рятувальними підрозділами та підрозділами екстреної медичної допомоги.

Протипожежні тренування (тренування персоналу у діях на випадок пожежі) проводяться щороку на всіх підприємствах, в установах, організаціях незалежно від чисельності працюючих, крім років, коли на підприємствах, в установах і організаціях проводяться комплексні об'єктові навчання.

4.1. Підготовка протипожежних тренувань

Кожен працівник протягом року (крім року проведення на підприємстві, в установі, організації комплексного об'єктового навчання) має взяти участь у протипожежному тренуванні, темою якого є порушення з причини пожежі режиму роботи об'єкта в цілому, а також у протипожежному тренуванні по структурних підрозділах підприємства, установи, організації.

Протипожежні тренування можуть проводитися за участю пожежно-рятувальних підрозділів, що обслуговують відповідне підприємство, установу, організацію.

Керівництво організацією та проведенням протипожежних тренувань покладається на керівників спеціалізованих протипожежних служб (відповідальних за пожежну безпеку) або керівників підприємств, установ, організацій та їх структурних підрозділів.

4.2. Розробка документації з підготовки і проведення протипожежних тренувань

Не пізніше ніж за 45 днів до проведення протипожежного тренування керівником підприємства, установи, організації видається наказ, яким визначаються вихідні дані:

- тема, навчальна мета, строк та місце проведення тренування;
- призначається особа, яка здійснює загальне керівництво тренуванням;
- визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них;
- строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці;
- матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення тренувань.

Плани проведення протипожежних тренувань складаються їх керівниками і затверджуються керівником підприємства, установи, організації.

Плани проведення тренувань передбачають:

- організаційні заходи - тему, навчальні цілі, час і місце тренування, склад учасників, призначення посередників, визначення засобів зв'язку;
- підготовчі заходи - установку імітації, засобів і знаків (прапорців, плакатів, пояснювальних написів), інструктаж і розстановку посередників, підготовку наявних засобів пожежогасіння;
- оперативні дії - оголошення умовної пожежі, введення в роботу імітаційних засобів, дії персоналу під час умовної пожежі та контроль за діями посередників керівником тренування.

До плану може додаватися схема практичного виконання робіт.

4.3. Проведення протипожежних тренувань

На підприємствах, в установах, організаціях з чисельністю працюючих менше 50 осіб та навчальних закладах протипожежні тренування, темою яких є порушення з причини пожежі режиму роботи об'єкта в цілому, проводяться під час комплексних об'єктових тренувань.

На об'єктах з масовим перебуванням людей протипожежні тренування проводяться як тренування з евакуації людей з елементами пожежогасіння 2 рази на рік.

При проведенні протипожежних тренувань відпрацьовуються навички персоналу з організації гасіння пожежі на початковому етапі із застосуванням первинних засобів пожежогасіння, надання домедичної допомоги потерпілим та проведення евакуації при пожежі, взаємодії з пожежно-рятувальними підрозділами та підрозділами екстреної медичної допомоги.

Для імітування умовної пожежі, оголошення ввідних для персоналу, вжиття заходів щодо попередження помилкових дій будь-якого учасника тренування, які можуть призвести до нещасного випадку, аварії, пошкодження обладнання або порушення технологічного процесу, керівником тренування можуть призначатися посередники, чисельність яких визначається з урахуванням особливостей підприємства, установи, організації та кількості їх працівників.

4.4. Узагальнення підсумків протипожежних тренувань

При проведенні розбору керівником протипожежних тренувань здійснюється аналіз та дається оцінка дій тих, хто навчався, здійснюється постановка завдань для усунення виявлених недоліків.

Результати протипожежних тренувань заносяться до спеціальних журналів обліку таких тренувань.

4.5. Схема організації керівництва протипожежного тренування наводиться на рисунку

Рис 4.5. «Схема організації керівництва протипожежного тренування»

5. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРОТИАВАРІЙНОГО ТРЕНУВАННЯ І НАВЧАЛЬНИХ ТРИВОГ

Противарійні тренування (тренування персоналу щодо дій у разі виникнення аварійних ситуацій та аварій) проводяться щороку усіма підприємствами, установами, організаціями, що мають хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки.

Протягом кожного року (у тому числі і року проведення комплексного об'єктового навчання) з працівниками об'єктів підвищеної небезпеки у порядку та з періодичністю, передбаченими планом локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, додатково проводяться навчальні тривоги.

5.1. Підготовка противарійних тренувань

Керівником тренування є керівник об'єкта підвищеної небезпеки.

Кожному тренуванню передують вивчення тими, хто навчається, відповідних тем програми додаткової підготовки з техногенної безпеки працівників об'єктів підвищеної небезпеки.

Противарійні тренування можуть проводитися за участю аварійно-рятувальних служб, що обслуговують відповідне підприємство, установу, організацію.

5.2. Розробка документації з підготовки і проведення противарійних тренувань.

Не пізніше ніж за 45 днів до проведення противарійного тренування керівником підприємства, установи, організації видається наказ, яким визначаються вихідні дані:

- тема, навчальна мета, строк та місце проведення тренування;
- призначається особа, яка здійснює загальне керівництво тренуванням;
- визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них;

- строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці;
- матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення тренувань.

Плани проведення протиаварійних тренувань складаються їх керівниками і затверджуються керівником підприємства, установи, організації.

План проведення тренування передбачає:

- організаційні заходи - тему, навчальні цілі, час і місце тренування, склад учасників, призначення посередників, визначення засобів зв'язку;
- підготовчі заходи - установку імітації, засобів і знаків (прапорців, плакатів, пояснювальних написів), інструктаж і розстановку посередників, підготовку наявних засобів з ліквідації аварійної ситуації;
- оперативні дії - оголошення умовної аварійної ситуації, введення в роботу імітаційних засобів, дії персоналу під час умовної аварійної ситуації та контроль за діями посередників керівником тренування.

5.3. Проведення протиаварійних тренувань

При проведенні тренувань відпрацьовуються дії персоналу за планом локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки із запобігання аварійним ситуаціям і аваріям на відповідних стадіях їх розвитку або локалізації і мінімізації їх наслідків для людей, матеріальних цінностей, довкілля, інших виробництв, рятування і виведення людей із зон ураження та потенційної небезпеки.

Протиаварійні тренування проводяться із застосуванням наявних систем оповіщення, засобів індивідуального захисту, інших засобів, обладнання, інструменту та матеріалів, що можуть використовуватися для виявлення небезпечних речовин і ліквідації їх наслідків, а також виведення з небезпечної зони персоналу, медичного забезпечення і життєзабезпечення евакуйованих у місцях їх збору.

До тренування залучаються працівники підприємств, установ, організацій, участь яких передбачена оперативною частиною плану локалізації і ліквідації наслідків аварій.

Для контролю за діями персоналу, призначення ввідних, правильності та своєчасності виконання розпоряджень з числа заступників керівника підприємства, установи, організації відповідно до розподілу обов'язків призначається керівник робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Під час навчальних тривог здійснюються оповіщення і збір керівного складу, основного складу об'єктової аварійно-рятувальної служби та керівників спеціалізованих служб і формувань, які за планом локалізації і ліквідації наслідків аварій залучаються до локалізації і ліквідації аварійної ситуації, інформування населення, яке проживає поряд з об'єктами підвищеної небезпеки.

5.4. Узагальнення підсумків протиаварійних тренувань

При проведенні розбору керівником протиаварійного тренування здійснюється аналіз та дається оцінка дій тих, хто навчався, здійснюється постановка завдань для усунення виявлених недоліків.

У разі необхідності до відповідних планів приведення вносяться уточнення та зміни.

Результати протиаварійних тренувань і навчальних тривог заносяться до спеціальних журналів обліку таких тренувань і тривог.

5.5. Схема організації керівництва протиаварійного тренування наводиться на рисунку

Рис 5.5. «Схема організації керівництва протиаварійного тренування»

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту дають можливість набути практичних навичок керівному складу та фахівцям, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, щодо реагування на загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, організації і проведення робіт з мінімізації і ліквідації їх наслідків, визначати першочергові заходи щодо захисту працюючого персоналу, учасників навчально-виховного процесу, населення.

Під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань визначається готовність підприємств, установ та організацій до виконання заходів цивільного захисту, вони дають можливість перевірити реальність планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Важливою умовою є обов'язкове проходження функціонального навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області.

Для забезпечення методичного супроводу підприємств, установ та організацій, що проводять спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту, педагогічними працівниками навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності розробляються відповідні методичні рекомендації з їх організації і проведення (за видами навчань, тренувань).

План-графік проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях, доводиться на початку року під час навчально-методичного збору з призначеними посадовими особами з питань цивільного захисту підприємств, установ, організацій, який організовуються управлінням з питань НС виконавчого комітету міської ради,

міським відділом управління ДСНС в області та на який запрошуються працівники циклу практичної підготовки. Надалі міським відділом управління ДСНС в області на електронну пошту підприємств, установ, організацій або їхній факс направляється повідомлення про проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань за 2 місяці, які передують початку їх проведення.

На підставі план-графіку проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях циклом практичної підготовки розробляється річний графік методичного супроводу підприємств, установ, організацій, що проводять спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту.

Майстрам виробничого навчання доцільно починати інструктивно-методичні заняття та інструктажі з керівництвом спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту не пізніше терміну відпрацювання наказу з їх підготовки та проведення, тобто не пізніше як за 45 днів до їх проведення. Це дасть змогу надати допомогу у відпрацюванні необхідної документації з підготовки і проведення навчань, тренувань, допомогти визначати практичні заходи та навчальні питання при проведенні спеціальних об'єктових навчань, тренувань відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, планів цивільного захисту на особливий період та планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки.

Також під час консультацій безпосередньо на підприємстві, установі, організації майстер виробничого навчання має змогу ознайомитися з плануючою документацією з питань цивільного захисту, допомогти відкоригувати її і відповідності до вимог нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, надати допомогу з питань навчання працівників за відповідними програмами підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс Цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI.
2. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001р. № 2245-III.
3. Національний стандарт України «Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» ДСТУ 5058-2008.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015р. № 469 «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013р. № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10.2013р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013р. № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту».
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2013р. № 841 «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру».
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 905 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841».

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002р. № 1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю».

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.1999 р. № 192 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях».

14. Наказ МВС України від 31.01.2015р. № 113 «Про затвердження Примірного положення про формування цивільного захисту».

15. Наказ МОЗ від 16.06.2014р. № 398 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 7 липня 2014 р. за № 750/25527.

16. Наказ МВС України від 11.09.2014 № 934 «Про затвердження Порядку організації 16. та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту» зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 жовтня 2014р. за № 1200/259777;

17. Наказ МНС України від 15.08.2007р. № 557 «Правила техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях».

18. Наказ МВС України від 30.12.2014 № 1417 «Про затвердження правил пожежної безпеки в Україні», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 березня 2015 р. за N 252/26697.

19. Наказ МВС України від 26.12.2014 № 1406 «Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16.01.2015 р. за № 47/26492.

20. Наказ ДСНС України від 16.03.2015 № 149 «Про організацію роботи штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та забезпечення його готовності».

21. Наказ ДСНС України від 29.01.2014 № 44 «Методичні рекомендації щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань органів управління цивільного захисту».

22. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.5. Небезпечні хімічні речовини та заходи захисту від них. / за загальною редакцією В.В. Могильниченка. – К.: КІМ, 2010. – 472 с.

23. Кадровий потенціал суб'єктів забезпечення цивільного захисту: регіональний аспект : методичний посібник / [Є.Ю. Литвиновський, С.В.Гелдаш, О.Ф.Ткачов, В.К. Янько, О.Г. Арнаутов] – Запоріжжя : Інститут державного управління у сфері цивільного захисту, Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Запорізької області, 2014. – 119с.

24. Навчальний посібник «Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту» С.І. Осипенко, А.В. Іванов. - К.: ІДУЦЗ – 2007. – 224 с.

25. Керівникам суб'єктів господарювання щодо організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту : методичні рекомендації / [О.С.Бзова, І.В.Кудрицький, А.Й.Павелко, В.П.Курилович, М.О.Уляшкевич] – Івано-Франківськ : Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Івано-Франківської області, 2015. – 90с.

26. Рятувальні роботи під час ліквідації надзвичайних ситуацій. Частина 1: Посібник. За загальною редакцією В.Н.Пшеничного / Аветисян В.Г., Сенчихін Ю.М., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Александров В.Л., Адаменко М.І., Ткачук Р.С., Тригуб В.В. – К.: Основа, 2006. – 240 с.

27. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2007. – 487 с.